

«НОВА ПЕДАГОГІЧНА ДУМКА»

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЖУРНАЛ

№ 2 (90) 2017 р.

ISSN 2520-6427

Засновано у грудні 1994 року

Видається 1 раз на квартал

Зареєстровано Міністерством юстиції України.

Свідоцтво про державну реєстрацію: серія КВ № 16684-5256 ПР від 28.05.2010 р.

Засновники: Рівненський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти (РОППО), Рівненський державний гуманітарний університет (РДГУ).

Схвалено вченою радою РОППО (протокол № 3 від 08.06.2017 р.)

Журнал «Нова педагогічна думка» входить до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук (Постанова Президії ВАК України № 01-05/5 від 01.07.2010 та наказ Міністерства освіти і науки України № 747 від 13.07.2015).

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР

Алла Черній, кандидат політичних наук, доцент,
ректор Рівненського ОППО

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Валерій Биков, доктор технічних наук, професор
Владислав Вербець, доктор педагогічних наук, професор
Олег Власюк, кандидат історичних наук
Галина Вокальчук, доктор філологічних наук, професор
Тетяна Гавлігіна, кандидат педагогічних наук, доцент
Максим Гон, доктор політичних наук, професор
Лідія Даниленко, доктор педагогічних наук, професор
Анатолій Дем'янчук, доктор педагогічних наук, професор
Василь Жуковський, доктор педагогічних наук, професор
Людмила Карамушка, доктор психологічних наук, професор
Леонід Кожушко, доктор технічних наук, професор
Петро Кралюк, доктор філософських наук, професор
Володимир Лавренчук, кандидат філологічних наук
Світлана Литвиненко, доктор педагогічних наук, професор
Микола Люшин, кандидат педагогічних наук
Іван Малафійк, доктор педагогічних наук, професор
Надія Мельник, кандидат педагогічних наук
Роман Павелків, доктор психологічних наук, професор
Юрій Пелех, доктор педагогічних наук, професор
Оксана Петренко, доктор педагогічних наук, професор
Руслан Постолювський, кандидат історичних наук, професор
Григорій Пустовіт, доктор педагогічних наук, професор
Людмила Савчук, кандидат педагогічних наук, доцент
Ярослав Сверлюк, доктор педагогічних наук, професор
Андрій Сяський, доктор технічних наук, професор
Іван Хом'як, доктор педагогічних наук, професор
Людмила Шугаєва, доктор філософських наук, професор

Видавець: Рівненський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти

Адреса редакції та видавця:

Рівненський обласний інститут післядипломної
педагогічної освіти

вул. Чорновола, 74, м. Рівне, 33028

тел./факс: 0(362) 64-96-60

E-mail: roippo.rv@ukr.net, www.roippo.org.ua

ЗМІСТ

ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ.

ІСТОРІЯ ОСВІТИ

- Турчин І. Джерельна база та історіографія дослідження життя і творчості Пауло Фрейре3
Фещенко О. Шкільна система оцінювання: традиції, досвід, пошуки6

УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ.

ПРОФІЛЬНЕ НАВЧАННЯ

- Калустьян О. Системні особливості організації навчального процесу в контексті оптимізованих кафедральних структур10
Ковбасюк Т. Акмеологічні інваріанти професіоналізму педагогічного працівника12
Лісова Н. На шляху до Нової української школи16
Люшин М. Розвиток управлінської культури як складника ефективного освітнього менеджменту: науково-методичний аспект20

СУЧАСНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ

- Шкатула О. Способи використання ресурсів мережі Інтернет у ході вивчення суспільствознавчих дисциплін24

ПСИХОЛОГІЯ. СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА.

РОБОТА З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ

- Абрамович Т. Професійний розвиток соціальних педагогів в умовах інноваційних змін у системі післядипломної педагогічної освіти29
Grzegorzewska M. K. The influence or the lack of teacher's job satisfaction on students' attitude towards school and education – the analysis concerns future research32
Жданюк А. Роль конфліктологічної освіти у професійному становленні майбутнього юриста36

МОВОЗНАВСТВО ТА ЛІТЕРАТУРА

- Антончук О. Мовна особистість у контексті духовної парадигми40
Ветрова І. Проблема розвитку автономності учня як необхідна складова підготовки майбутнього вчителя англійської мови42

Мандрик Н. Взаємозбагачення давньоруської та старослов'янської писемності в Київській Русі	45
Саприкіна О. Роль та місце евфемізмів у системі номінативних засобів англійської мови	49
Хом'як І., Пасічник Л. Методи активізації розумової та пізнавальної діяльності студентів	51

ПОЧАТКОВА ОСВІТА.

ДОШКІЛЬНЕ ВИХОВАННЯ

Маліновська Н. Підготовка студентів до впровадження здоров'язбережувальних технологій у практику роботи дошкільних навчальних закладів	55
Шевців З. Педагогічна система професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до роботи в інклюзивному середовищі	57
Шутяк В. Робота з тканиною в початкових класах	61
Юрчук О. Вплив рухового режиму на фізичний стан дітей дошкільного віку	64

ІСТОРІЯ. ПРАВОЗНАВСТВО

Лавренчук В. Гетьман Мазепа в козацькій історії України	68
--	----

ПРИРОДОЗНАВСТВО. ТЕХНОЛОГІЇ

Грицай Н. Особливості навчання загальної біології в умовах реформування шкільної природничої освіти	71
--	----

ВИХОВНІ ТЕХНОЛОГІЇ. ПОЗАШКІЛЬНА ОСВІТА

Крись О. Національне виховання як педагогічна проблема	74
---	----

МУЗИКА. ЕСТЕТИКА

Дем'янюк О. Ключові концепти становлення вітчизняного співацького амплуа в умовах сучасності	77
Крижановська Т. Формування педагогічного досвіду майбутнього вчителя музичного мистецтва в контексті творчості М. В. Лисенка	80
Левчук Я. Особливості диференціюючого змісту сучасних музичних субкультур	84
Онищук В. Специфіка підготовки студентів старших курсів у класі диригування вищих мистецьких навчальних закладів	87
Остапенко Л. Теоретико-методологічні основи розвитку творчих якостей особистості диригента	90
Цюлюпа Н., Заходякін О. Формування методичної компетентності майбутнього педагога-музиканта в процесі навчання гри на фортепіано	93

МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ «НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ КЕРІВНИХ І ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ В УМОВАХ ВИПЕРЕДЖУВАЛЬНОЇ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ»

Василенко Н., Стахова О. Розвиток комунікативної компетентності фахівців у системі неперервної освіти: професійна комунікація	96
Вознюк Л. Розвиток методологічної культури вчителя в системі післядипломної педагогічної освіти	100
Заячківський В. Моделювання розвитку технологічної компетентності в керівників загальноосвітніх навчальних закладів	104
Кисинко-Романюк Л. Школа для всіх у дії: психолого-педагогічний аспект	107
Малецька Т. Психолого-педагогічні дослідження підліткового віку в процесі формування історичних знань	110
Сагадіна О. Формування готовності вчителів до консультативної профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи в системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників	113

Однак педагоги недостатньо усвідомлюють цінність власного здоров'я і здоров'я своїх вихованців. У ході професійної підготовки в університеті майбутні фахівці повинні оволодіти засобами і методами збереження здоров'я, аби у майбутній педагогічній діяльності навчити дітей елементарних прийомів здоров'язбереження у повсякденному житті, виховати повагу до власного здоров'я, бажання його зміцнювати.

Виходячи з вищезначеного, до системи особистісних якостей майбутнього вихователя, який забезпечуватиме ефективність упровадження здоров'язбережувальних технологій у практику роботи дошкільного навчального закладу, варто віднести: креативність, самостійність, відповідальність, організаторські та комунікативні здібності, доброзичливість, самоповагу, активність, цілеспрямованість, ціннісне ставлення до навчання [7].

Висновки. Таким чином, упровадження здоров'язбережувальних технологій сприяє формуванню усвідомленого, ціннісного ставлення студентів до навчання, стійкому інтересу до освітнього процесу, потреби використовувати набуті знання, вміння та навички у майбутній професійній діяльності, спрямованій на виховання в дітей здорового способу життя і безпеки життєдіяльності.

Перспективи подальших наукових пошуків пов'язуємо із вивченням особливостей упровадження здоров'язбережувальних технологій як засобу активізації пізнавальної діяльності студентів у контексті вивчення професійно орієнтованих дисциплін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Беленька Г. В. Вихователь дітей дошкільного віку: становлення фахівця в умовах навчання : монографія / Г. В. Беленька. – К. : Світоч, 2006. – 304 с.
2. Денисенко Н. Освітній процес має бути здоров'язбережувальним / Н. Денисенко // Дошкільне виховання. – 2007. – № 7. – С. 8–10.
3. Ковалько В. Здоров'єсберегаючі технології в початковій школі / В. Ковалько // Валеологія. – 2008. – № 3 – С. 11–14.
4. Курок О. І. Особливості підготовки фахівців із фізичного виховання для дошкільних закладів / О. І. Курок., О. М. Шовкопляс // Фізичне виховання, спорт, культура, здоров'я в сучасному суспільстві : зб. пр. – Луцьк, 2008. – Т. 1. – С. 200–203.
5. Маковецька І. В. Професійний розвиток фахівців дошкільних навчальних закладів у сфері освітньо-оздоровлювальної діяльності : монографія / І. В. Маковецька. – Запоріжжя : ЗНУ, 2010. – 484 с.
6. Маліновська Н. В. Оздоровчі технології та діагностичні методики фізичного розвитку дітей : програма навчального курсу / Н. В. Маліновська. – Кременець : Кременецький обласний гуманітарно-педагогічний інститут імені Т. Г. Шевченка, 2009. – 12 с.
7. Онищенко Н. П. Здоров'язбережувальні технології у системі підготовки майбутніх учителів до інноваційної діяльності / Н. П. Онищенко, О. Р. Лиховид // Молодий вчений. – 2016. – № 9 (вересень). – С. 124–125.

Дата надходження до редакції: 27.04.2017 р.

УДК 378.147:373.3.011.3 - 051

Зоя ШЕВЦІВ,

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри педагогіки початкової освіти

Рівненського державного гуманітарного університету

ПЕДАГОГІЧНА СИСТЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО РОБОТИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У статті розглянуто педагогічну систему професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до роботи в інклюзивному середовищі загальноосвітнього навчального закладу. Розкрито сутність понять «інклюзивне середовище» і «педагогічна система». Визначено зміст, форми, методи і технології формування соціально-педагогічної компетентності в системі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до роботи в інклюзивному середовищі.

Ключові слова: педагогічна система, інклюзивне середовище, професійна підготовка, соціально-педагогічна компетентність, майбутні вчителі початкової школи інклюзивного навчання.

В статті рассмотрена педагогическая система профессиональной подготовки будущих учителей начальной школы к работе в инклюзивной среде общеобразовательного учебного заведения. Раскрыта сущность понятий «инклюзивная среда» и «педагогическая система». Определены содержание, формы, методы и технологии формирования социально-педагогической компетентности в системе профессиональной подготовки будущих учителей начальной школы к работе в инклюзивной среде.

Ключевые слова: педагогическая система, инклюзивная среда, профессиональная подготовка, социально-педагогическая компетентность, будущие учителя начальной школы инклюзивного обучения.

Considered educational system of professional training of future elementary school teachers to work in an inclusive environment of an educational institution. The essence of the concepts of «inclusive environment» and «educational system». The content, forms, methods and technologies of social and educational skills in vocational training of future elementary school teachers to work in an inclusive environment.

Key words: *educational system, inclusive environment, training, socio-pedagogical competence, future elementary school teachers in inclusive education.*

Постановка проблеми. В умовах упровадження інклюзивної освіти сучасне суспільство пред'являє високі вимоги до професійної підготовки фахівців у сфері педагогічної діяльності в інклюзивному середовищі загальноосвітнього навчального закладу (ЗНЗ), які, у свою чергу, зумовлюють необхідність формування високого рівня професійної компетентності вчителів початкової школи інклюзивного навчання. Разом із тим, навчання дітей з особливими освітніми потребами за місцем проживання вимагає керівництва навчального закладу створення такого інклюзивного середовища, яке б забезпечило комфортну атмосферу для отримання освіти всіма суб'єктами педагогічного процесу.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Питання інклюзивної освіти в Україні досліджували В. Бондар, Л. Вавіна, Л. Даниленко, В. Зосенко, А. Колупаєва, К. Кольченко, Ю. Найда, Є. Синьов, Н. Софій та ін. На основі аналізу наявних джерел нами було з'ясовано, що дослідження з цього питання розкривають питання: вивчення теоретико-методичних засад професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи (Н. Бібік, В. Бондар, О. Будник, О. Глузман, О. Гордійчук, І. Демченко, С. Литвиненко, О. Мартинчук, Л. Хомич та ін.); формування інклюзивної (С. Альохіна, Ю. Бойчук, О. Бородіна, І. Хафізуліна та ін.), діагностичної (О. Івутіна, С. Мартиненко, А. Фастівець та ін.) та корекційної (О. Гноєвська) компетентностей. Зважаючи на представлені вище дослідження, ми з'ясували, що в працях багатьох учених (А. Вербицький, Г. Зайчук, Е. Зеєр, І. Зимня, О. Овчарук, О. Пометун, М. Пустовий, О. Савченко, С. Сисоєва, А. Хуторський) професійна компетентність висвітлюється з різних точок зору.

Мета статті – обґрунтувати педагогічну систему професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до роботи в інклюзивному середовищі загальноосвітнього навчального закладу.

Виходячи з означеної вище мети, основними завданнями є: з'ясування сутності понять «інклюзивне середовище ЗНЗ» і «педагогічна система»; розкриття структурних компонентів педагогічної системи, які підпорядковані формуванню в студентів ВПНЗ соціально-педагогічної компетентності з метою здійснення професійної діяльності в інклюзивному середовищі ЗНЗ.

Виклад основного матеріалу. Інклюзія (*від англ. inclusion – включення*) – це повне залучення дітей з обмеженими можливостями життєдіяльності в освітній процес загальноосвітнього навчального закладу, метою якого є створення такого соціокультурного середовища, яке задовольнятиме освітні потреби всіх без винятку учнів, незалежно від особливостей їх психофізичного розвитку [10, с. 16]. При цьому варто пам'ятати, що під «особливими потребами» розуміють

осіб, чия соціальна, фізична або емоційна особливість потребує спеціальної уваги та підтримки.

В енциклопедичних словниках термін «середовище» визначається як соціально-побутові умови, в яких живе людина; природні умови, в яких відбувається життєдіяльність певного організму [4, с. 745]. У нашому дослідженні ми використовуємо поняття «інклюзивне середовище» – спеціально створені у ЗНЗ за місцем проживання комфортні умови для отримання освіти дітьми з особливими освітніми потребами; сукупність педагогічних, психологічних, соціальних та архітектурних умов, котрі сприятимуть ефективному навчанню, вихованню та розвитку таких дітей і не перешкоджатимуть при цьому навчанню інших школярів; реструктуризація традиційного шкільного середовища, що охоплює школу та прилеглі території, аби учні в ньому могли безпечно пересуватися під час занять і динамічних пауз; забезпечення позитивної емоційної атмосфери і зміни ставлення педагогічного колективу до осіб з особливими освітніми потребами та їх батьків; організація спільної роботи учнів і взаємодопомога; адаптація та модифікація навчальних програм і планів, методів та форм навчання тощо [10, с. 86].

Таким чином, майбутніх учителів початкової школи у вищому педагогічному навчальному закладі необхідно навчити здійснювати професійну діяльність в інклюзивному середовищі ЗНЗ, що свідчить про необхідність організації спеціальної педагогічної системи в загальній підготовці випускника.

Обґрунтовуючи авторську педагогічну систему професійної підготовки майбутніх учителів до роботи в інклюзивному середовищі, ми звернулися до аналізу трактування поняття «педагогічна система» провідними вченими. Так, у працях Н. Кузьміної педагогічна система розглядається як система взаємопов'язаних структурних та функціональних компонентів, підпорядкованих меті виховання, освіти та навчання особистості. Науковець виокремлює такі її структурні компоненти: 1) навчальна інформація; 2) засоби педагогічної комунікації (форми, засоби, методи, прийоми); 3) учні; 4) педагог; 5) мета навчально-виховної діяльності [2]. Л. Хомич під системою педагогічної підготовки вчителя початкової школи передбачає єдність навчально-пізнавальної, наукової і практичної роботи студентів, що спрямована на реалізацію визначеної мети [5].

Система (*від грец. systema – ціле, складене з частин; з'єднання*) – це множина закономірно пов'язаних між собою елементів (предметів, явищ, поглядів, принципів, знань тощо), які є певним цілісним утворенням, єдністю [1]. З огляду на це, під педагогічною системою професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до роботи в інклюзивному середовищі ЗНЗ розуміємо діяльність студентів та викладача, в результаті якої відбувається засвоєння знань і формування практичних навичок, необхідних способів дій майбутньої діяльності, що проявлятимуться через уміння здійснювати різні види соціально-педагогічної роботи в означеному середовищі, удосконалення та корекція їх індивідуальних якостей, насамперед значущих для майбутньої професійної діяльності.

Основними структурними компонентами педагогічної системи професійної підготовки майбутніх учителів до роботи в інклюзивному середовищі є мета і завдання, зміст, форми та методи навчання. Розглянемо їх докладніше.

Мета і завдання. Метою професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до роботи в інклюзивному середовищі нами визначено формування у них соціально-педагогічної компетентності, під якою розуміємо інтегроване особистісне новоутворення, що характеризується синтезом знань і навичок, необхідних для успішного здійснення соціально-педагогічної діяльності, а також здатність учителя використовувати фахові знання, вміння і навички для розв'язання стандартних і нестандартних соціально-педагогічних завдань, пов'язаних зі спільним навчанням дітей в інклюзивному класі. Для досягнення поставленої мети слід забезпечити свідоме та міцне оволодіння суб'єктами навчання такими компетенціями:

- *когнітивною* – теоретичні знання про нормативні документи, які визначають законодавчу базу інклюзивного навчання в умовах загальноосвітніх навчальних закладів; категорії учнів з особливими освітніми потребами, яким доступне інклюзивне навчання; переваги та особливості інклюзивного навчання в ЗНЗ дітей молодшого шкільного віку з обмеженнями життєдіяльності; особливості соціально-педагогічної діяльності вчителя-початківця в інклюзивному класі; найоптимальніші форми та методи навчання й виховання молодших школярів з особливими освітніми потребами, викликаними різними нозологіями; функції вчителя та асистента вчителя у ході виконання соціально-педагогічної діяльності в інклюзивному класі;

- *діяльністю* – вміння розробляти індивідуальний навчальний план дитини з особливими освітніми потребами на основі програми загальноосвітньої школи та реалізовувати завдання, означені в ньому; розробляти та реалізовувати поурочне планування, формулювати цілепокладання уроку, адекватно добирати традиційні, інтенсивні та інтерактивні методи навчання; реалізовувати командний підхід і партнерську співпрацю з батьками й суміжними спеціалістами (психологом, логопедом, соціальним працівником та ін.);

- *особистісно фаховою* – система особистісно значущих і професійно важливих якостей, індивідуальний стиль, уміння свідомо здійснювати й контролювати результати своєї діяльності, здатність до роботи в умовах інклюзивної освіти, визнання кожної дитини суб'єктом навчально-вихованої діяльності, формування внутрішньої готовності (здатності) до позитивного сприймання дітей з особливостями психофізичного розвитку та їх навчання в загальноосвітньому навчальному закладі [10, с. 7-8].

Зміст. З огляду на те, що соціально-педагогічна компетентність є інтегрованим явищем і всі її компоненти взаємопов'язані та взаємозумовлені, досягти належного рівня їх сформованості можна завдяки організованому цілісному педагогічному процесові, що спрямований на проектування обсягу, структури та змісту загальної підготовки майбутніх учителів початкової школи, які в майбутньому працюватимуть в інклюзивному середовищі ЗНЗ. При цьому цінними для нас є дослідження І. Підласого. Зокрема, трактуючи поняття «педагогічний процес», науковець схиляється до такого визначення: «Це – взаємодія вихователів і вихованців, які розвиваються задля досягнення певної мети; процес, де соціальний досвід перетворюється в якості особистості». Як одну із властивостей цілісності педагогічного процесу, автор визначає поєднання багатьох процесів, і, що важливо, цей процес передбачає не механічне поєднання

виховання, навчання і розвитку, а складає нове якісне утворення [3]. Погоджуємося з думкою І. Підласого й стосовно того, що цілісний педагогічний процес підготовки майбутнього вчителя початкової школи, спрямований на опанування системи знань, умінь та навичок із дисциплін, передбачених навчальним планом, характеризується єдністю і самостійністю процесів формування соціально-педагогічної компетентності та її структурних компонентів. Така організація навчання студентів вимагає від викладачів ВПНЗ адекватного добору змісту навчального матеріалу, спрямованого на підготовку майбутніх фахівців до роботи в інклюзивному середовищі.

Крім того, вважаємо за необхідне розробити таку педагогічну систему підготовки випускника до майбутньої роботи в інклюзивному середовищі ЗНЗ, яка б відтворювала її зміст, що передбачає «занурення» студентів у спеціально змодельований навчальний процес, в якому майбутній фахівець, з одного боку, набуває, вдосконалює і корегує свої фахові якості, а з іншого – задовольняє власні потреби в отриманні вищої освіти, що сприятиме формуванню соціально-педагогічної компетентності вчителя початкової школи інклюзивного навчання.

Таким чином, формування соціально-педагогічної компетентності та взірця поведінки в ході виконання майбутньої професійної діяльності в статусі вчителя початкової школи інклюзивного навчання ЗНЗ відбувається завдяки засвоєнню фрагментів професійної діяльності, пристосуванню до неї, включенню її у життєдіяльність студентів. З цією метою у майбутнього вчителя необхідно розвивати такі *соціально-педагогічні цінності роботи* в інклюзивному середовищі:

- долати бар'єри у ставленні до дітей з особливими освітніми потребами і поведінкою;

- формувати партнерські стосунки, толерантне ставлення один до одного;

- мінімізувати будь-які види дискримінації;

- активізувати вербальну підтримку дітей з уповільненим типом навчальної діяльності;

- сприяти розвитку співробітництва та командної роботи;

- здійснювати професійні обов'язки, враховуючи різноманітні освітні потреби учнів та забезпечуючи не лише включення дитини з особливими потребами в середовище загальноосвітнього навчального закладу, а й створення умов для її розвитку в середовищі класу.

Основним нормативним документом, що відображає зміст професійної підготовки майбутніх фахівців за спеціальністю «Вчитель початкової школи», є навчальний план. У результаті опанування дисциплін навчального плану (гуманітарних, соціально-економічних, природничо-наукових (фундаментальних), загальнопрофесійних, професійно-орієнтованих) студенти оволодівають сукупністю компетенцій (знання, вміння і навички, особистісно значущі та професійно важливі якості) майбутньої педагогічної діяльності, формуючи таким чином власну професійну компетентність. До речі, процес формування соціально-педагогічної компетентності, яка характеризує фахівця як професійно підготовленого до роботи в інклюзивному середовищі, відбувається завдяки дисциплінам психолого-педагогічного циклу.

Отже, навчальні дисципліни, після оволодіння якими студенти набувають відповідних компетенцій, що визначають соціально-педагогічну компетентність, удосконалюватимуться нами на різних рівнях

і ступенях отримання студентами освіти шляхом доповнення та модифікації їх змісту. Зокрема, це стосується дисциплін педагогічного спрямування («Основи інклюзивної освіти», «Основи інклюзивної педагогіки», «Вступ до спеціальності», «Основи педагогіки», «Корекційна педагогіка», «Історія педагогіки», «Дидактика», «Теорія виховання», «Інноваційні технології навчання», «Методика наукових досліджень», «Основи соціально-педагогічної діяльності»), а також педагогічних практик і виконання науково-дослідних і випускних робіт.

Процес реалізації розробленої педагогічної системи професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до роботи в інклюзивному середовищі вимагає, як зазначалося вище, організації цілісного педагогічного процесу і забезпечення послідовності та наступності у формуванні структурних компонентів (компетенцій) соціально-педагогічної компетентності. Логіка її формування на засадах контекстного навчання включає такі етапи:

- *інформаційно-орієнтований* – формування когнітивної компетенції для роботи в інклюзивному середовищі (1-2 курси) – передбачає усвідомлення студентами значення впровадження інклюзивної освіти для суспільства, дітей з особливими освітніми потребами і майбутнього вчителя початкової школи, формування мотиваційно-ціннісного ставлення до проблеми нестачі кваліфікованих педагогічних кадрів саме у сфері інклюзивного навчання. Система професійної підготовки студентів на даному етапі забезпечує формування потреб у професійному вдосконаленні шляхом отримання необхідних знань з інклюзивної педагогіки та досвіду соціально-педагогічної діяльності в інклюзивному середовищі, які студенти засвоюють завдяки таким дисциплінам педагогічного циклу, як «Вступ до спеціальності» та «Загальні основи педагогіки»;

- *квазіпрофесійний* – формування рефлексивної та діяльнісної компетенції (2 курс) – передбачає орієнтацію студентів на оволодіння фаховими знаннями з «Основ інклюзивної педагогіки», необхідними для моделювання майбутньої професійної діяльності під час проведення різних видів навчальних занять з цієї дисципліни та реалізацію поліфункціональної професійної діяльності, що спрямована на засвоєння способів та досвіду виконання конкретних професійних дій у ході здійснення роботи в інклюзивному середовищі;

- *діяльнісний* – розвиток та використання сформованих ключових компетенцій у практичній та дослідницькій діяльності студентів (3-4 курси), зокрема під час педагогічної практики та виконання завдань дослідницького характеру (написання курсових та дипломних проектів, робота в проблемних групах, участь у науково-практичних конференціях тощо).

Отже, формування соціально-педагогічної компетентності в загальній підготовці студентів ВПНЗ забезпечить здатність майбутніх учителів початкової школи до роботи в інклюзивному середовищі ЗНЗ. Цей процес передбачає: 1) теоретичну підготовку (оволодіння загальнонауковими, професійно-педагогічними та соціально-педагогічними цінностями роботи в інклюзивному середовищі); 2) практичну підготовку (формування вмінь та навичок, набуття первинного досвіду роботи в інклюзивному середовищі).

Утілення представлених вище засад педагогічної системи здійснюватиметься за умов дотримання освітньо-дидактичних принципів та принципів контекстного навчання, а саме: збереження у навчальній діяльності

студентів логічності та послідовності формування їх майбутньої професійної діяльності в інклюзивному середовищі; поєднання традиційних і нових навчальних технологій; дотримання адекватного добору форм організації навчання меті та змісту професійної підготовки; забезпечення індивідуальної активності студентів, міжособистісної взаємодії та діалогічного спілкування суб'єктів у навчальній діяльності.

Педагогічна система професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до роботи в інклюзивному середовищі ЗНЗ і розвиток структурних компонентів (компетенцій) соціально-педагогічної компетентності у ВПНЗ методично реалізується через різні форми організації навчання: лекції, практичні та лабораторні заняття, педагогічну практику і науково-дослідницьку роботу.

Лекція як основна форма отримання предметних компетенцій. Традиційні та проблемні лекції, лекції-візуалізації, лекції з опорними схемами адаптують студентів до сприймання навчального матеріалу, орієнтують на розкриття сутності основних категорій змісту, розвивають мислення, вміння аналізувати, узагальнювати, систематизувати та порівнювати наукову інформацію, спонукають до соціальної активності з метою формування у майбутнього вчителя початкових класів когнітивної компетенції для роботи в інклюзивному середовищі, використання при цьому репродуктивних, продуктивних і творчих запитань, диспутів, бесід та соціально-педагогічних ситуацій [7, с. 30].

Практично-лабораторні заняття педагогічного спрямування використовуються з метою закріплення та розуміння студентами необхідності володіння базовими теоретичними знаннями, узагальнення і систематизації знань, формування особистого досвіду для практичної діяльності. Завдяки цьому забезпечується поступовий перехід від навчальної до професійної діяльності:

- *практичні заняття* проводяться на засадах контекстного навчання (розв'язання соціально-педагогічних завдань), а навчальна інформація засвоюється в контексті формування навичок і вмінь майбутньої практичної діяльності. Неабияке значення відіграє при цьому використання інноваційних методів і методичних прийомів на основі обміну інформацією: кейс-навчання, дидактичні ігри, тренінги, виступи, бесіди тощо [9, с. 295];

- *лабораторні заняття* передбачають використання таких активних методів навчання, як проектування, рольові ігри, робота в парах і групах, які в різних ситуаціях допомагають у відпрацюванні навичок спілкування, моделювання емоційних станів, проектування поведінки молодших школярів, виявів емпатійності, доброзичливості та прихильності, допомагають кожному реалізувати вміння розв'язувати соціально-педагогічні завдання, вести бесіду, переконувати тощо. З метою засвоєння комплексу професійних умінь, активізації уваги і сприймання використовуються активні методичні прийоми: мозковий штурм, інтерв'ю, дощик, ланцюжок тощо [6, с. 75].

Педагогічна практика – засіб професійного становлення студента, своєрідна перевірка мотивації обраної спеціальності, накопичення досвіду та вироблення індивідуального стилю роботи в інклюзивному середовищі, розвитку дослідницьких здібностей, формування особистісно значущих якостей, зміна їх внутрішнього світу, психології поведінки [8].

Науково-дослідна робота студентів у педагогічній системі їх професійної підготовки до роботи

в інклюзивному середовищі – вагома ланка їх діяльності. Дипломні роботи, курсові проекти, статті, звіти, доповіді на науково-практичних конференціях – це далеко неповний перелік, де студенти можуть проявити себе.

Визначена нами педагогічна система професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до роботи в інклюзивному середовищі ЗНЗ відображає загальні підходи до формування соціально-педагогічної компетентності студентів у період їх навчання у ВПНЗ і потребує комплексної реалізації.

Висновки. Педагогічна система професійної підготовки вчителів початкової школи до роботи в інклюзивному середовищі – спеціально організований процес функціонування взаємопов'язаних і взаємообумовлених його структурних компонентів, підпорядкованих меті формування в студентів соціально-педагогічної компетентності з метою здійснення роботи в умовах інклюзивного навчання молодших школярів, який, завдяки методичній діяльності викладача і побудованому педагогічному процесові на засадах контекстної технології, забезпечить оволодіння базовими дисциплінами інваріантної та варіативної частин навчального плану загальної підготовки фахівців, сприятиме максимальному наближенню змісту і процесу пізнавальної діяльності до їх майбутньої професії, набуттю визначених компетенцій соціально-педагогічної компетентності для роботи в інклюзивному середовищі загальноосвітнього навчального закладу.

Подальші дослідження плануємо спрямувати на висвітлення сучасних підходів організації інклюзивної освіти в ЗНЗ та підготовку студентів до їх реалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник / С. У. Гончаренко. – Вид. 2-ге, допов. – Рівне : Волинські обереги, 2011. – 552 с.

2. Кузьмина Н. В. Проблемы обучения и воспитания студентов в вузе / Н. В. Кузьмина. – М., 1976. – 112 с.

3. Подласый И. П. Педагогика. Новый курс : в 2 кн. : учеб. для студентов пед. вузов / И. П. Подласый. – М. : Гуманит. издат. центр «ВЛАДОС», 2000. – 574 с.

4. Тлумачний словник української мови [за ред. д-ра філолог. наук, проф. В. С. Калашникова]. – Вид. 2-ге, випр. і допов. – Харків : Прапор, 2006. – 992 с.

5. Хомич Л. О. Система психолого-педагогічної підготовки вчителя початкових класів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.04 / Лідія Олексіївна Хомич. – К., 1999. – 38 с.

6. Шевців З. М. Лабораторні заняття як умова професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи до роботи в інклюзивному середовищі загальноосвітнього навчального закладу / З. М. Шевців // Молодь і ринок. – Дрогобич, 2017. – № 3. – С. 71–76.

7. Шевців З. М. Лекція як засіб формування когнітивної компетенції у майбутнього вчителя початкових класів інклюзивної загальноосвітньої школи / З. М. Шевців // Освіта та розвиток обдарованої особистості. – К., 2017. – № 2 (57). – С. 28–33.

8. Шевців З. М. Практика як умова формування соціально-педагогічної компетентності у майбутнього вчителя початкових класів інклюзивної загальноосвітньої школи [Електронний ресурс] / З. М. Шевців // Народна освіта. – 2017. – Вип. № 1 (31). – Режим доступу : https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=4406/.

9. Шевців З. М. Практичні заняття як умова формування соціально-педагогічної компетентності у майбутнього вчителя інклюзивної загальноосвітньої школи / З. М. Шевців // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології – Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка. – 2016. – № 10 (64). – С. 290–301.

10. Шевців З. М. Основи інклюзивної педагогіки : підручник / З. М. Шевців – К. : Центр навчальної літератури, 2016. – 248 с.

Дата надходження до редакції: 22.05.2017 р.

УДК 373.3.016:331

Володимир ШУТЯК,

кандидат педагогічних наук, доцент

Рівненського державного гуманітарного університету

РОБОТА З ТКАНИНОЮ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

У статті проаналізовані попередні й нині діючі програми з трудового навчання в початкових класах. Показана важливість роботи з тканиною для загального розвитку молодших школярів. Продемонстрована методика проведення одного з уроків із використанням основних положень теорії розвивального навчання.

Ключові слова: *трудове навчання, початкові класи, робота з тканиною, навчальна програма, розвивальне навчання.*

В статті проаналізовані предыдущие и действующая сегодня программы по трудовому обучению в начальных классах. Показана важность работы с тканью для общего развития младших школьников. Продемонстрирована методика проведения одного из уроков с использованием основных положений теории развивающегося обучения.

Ключевые слова: *трудовое обучение, начальные классы, работа с тканью, учебная программа, развивающее обучение.*